

Полозенко Д.В.,

доктор економічних наук, професор,
заслужений економіст України,
головний науковий співробітник відділу
бюджетних видатків соціальної сфери
та економічного розвитку
Науково-дослідного фінансового інституту
ДННУ “Академія фінансового управління”

ІСТОРІЯ ГРОШЕЙ ТА КРЕДИТУ

У 2009 р. вийшов друком підручник “Історія грошей і кредиту”¹, в якому розкрито виникнення, розвиток та функціонування грошей і кредиту до початку ХХІ ст. у контексті соціальної історії людства.

Автори поставили перед собою нелегке завдання, адже питання історії грошей і кредиту досить складне, деякі теми потребують глибшого обґрунтування. Щоб досягти поставленої мети, вони провели серйозне дослідження, проаналізували різнопланові джерела, певна частина котрих уперше введена в науковий обіг. Рецензоване видання поєднує в собі ознаки навчально-пізнавальної праці та науково-монографічного дослідження.

Підручник складається із семи розділів, кожний із яких присвячений певній історичній епосі. Хронологічні рамки історичних періодів визначені згідно з основними етапами розвитку грошей і кредиту та відповідають загальноєвропейським у історико-економічній науці критеріям. Усі розділи чітко структуровані, викладені логічно, за історико-економічною характеристикою відповідної епохи.

У першому розділі подано загальне поняття про гроші, їх функції й типи грошових систем, описано процес виникнення грошей, надано коротку характеристику кредиту, його основних форм. Авторі проаналізували соціальні умови виникнення грошей та визначили основні етапи їх еволюції.

Другий розділ присвячений товарно-грошовим відносинам і кредиту в країнах стародавнього Сходу: Давньому Єгипті, Месопотамії, Індії та Китаї. Хочеться особливо відзначити аналіз кредитно-грошової системи Месопотамії. Авторі дослідили виробничий кредит, зауважили про доволі помірний рівень позичкового процента, розкрили характер комерційного кредиту, описали специфіку безготівкового обігу та інші інструменти кредитно-грошового ринку.

У третьому розділі проаналізовані грошово-кредитні відносини в античному суспільстві, розглянуті кредитні операції під заставу нерухомості, зокрема надання позик у Давній Греції. Особливу увагу науковці приділили діяльності античних банкірів: трапезитів у Греції, аргентаріїв, менсаріїв і нумуларіїв — у Римі.

---

¹ *Прядко В.В., Сайко М.М.* Історія грошей і кредиту: Підруч. — К.: Кондор, 2009. — 507 с.

В четвертому розділі ґрунтовно досліджено основні етапи еволюції грошей і кредиту в епоху середньовіччя, визначено вплив католицької церкви на формування кредитних відносин, охарактеризовано основні операції середньовічних жиробанків та вплив італійських комунальних банків на формування банківської системи сучасного типу, а також основні етапи історії грошей у середні віки.

У п'ятому розділі, присвяченому вивченню історії грошей і кредиту в часи генези індустріального суспільства, найбільший інтерес становлять дослідження процесу виникнення перших кредитних білетів комерційних банків — банкнот; аналіз діяльності торгово-банківських компаній; опис операцій вексельних банків та виникнення нової форми банківських взаєморозрахунків — клірингу. Крім того, розкрито основні принципи виникнення банкнотного обігу в Англії, види кредитних операцій у XVI — першій половині XVII ст.

На особливу увагу заслуговує шостий розділ, що висвітлює грошово-кредитні системи розвинутих країн світу наприкінці XVIII — на початку XX ст. Тематика розділу розкрита на високому науковому рівні, на основі глибокого аналізу літературних джерел. Зокрема, описано появу в останній третині XVIII — першій половині XX ст. банківсько-кредитної системи, обов'язковими елементами якої були емісійні банки на чолі з центральним банком. Охарактеризовано другий рівень банківської системи, а також грошово-кредитну систему розвинутих країн.

Готуючи сьомий розділ, автори проаналізували інформацію, розміщену на сайтах центральних банків розвинутих країн: Банку Англії, Банку Франції, німецького Бундесбанку, Федеральної резервної системи США, що допомогло їм повністю розкрити грошовий обіг і кредит у цих країнах у XX ст.

Паралельно з описом еволюції кредитно-грошових відносин у розвинутих країнах світу в підручнику висвітлена особливість розвитку грошей і кредиту в Україні. Автори обстоюють думку про те, що на нашій землі гроші й кредит пройшли ті самі етапи, що й в інших країнах Європи. Винятком став лише радянський період.

Підручник містить значні за обсягом термінологічний, географічний та іменний покажчики. Глумачення історико-економічних термінів, подані у відповідному покажчику, інформація переважно історичного характеру, наведена в іменному й географічному покажчиках, а також висновки та запитання для самоконтролю в кінці кожного розділу допомагають краще засвоїти матеріал і запам'ятати головні думки.

Загалом підручник написаний простою й зрозумілою мовою, що, безперечно, має посилити інтерес студентів до вивчення дисципліни. Рецензоване видання стане в пригоді студентам не лише фінансово-економічного профілю, а й інших спеціальностей, магістрам, аспірантам, широкому читачькому загалу.